

Prilog: Fotometar s masnom mrljom

Fizičke veličine u fotometriji

Intenzitet svjetlosti opisuje jakosti nekog točkastog svjetlosnog izvora. Mjerna jedinica intenziteta svjetlosti jest kandela (cd). Intenzitet svjetlosti količnik je svjetlosnog toka Φ i prostornog kuta svjetlosti ω :

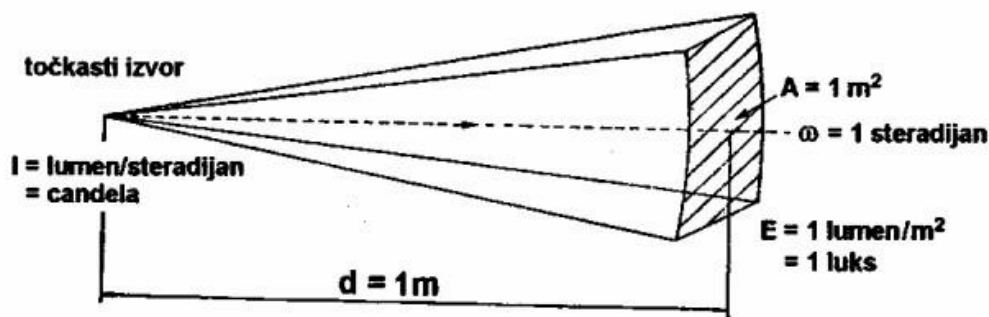
$$I = \frac{\Phi}{\omega} \quad (1)$$

Svjetlosni tok (luminacijski fluks) Φ opisuje snagu odaslanoga prenesenoga ili primljenoga svjetlosnog zračenja. Mjerna jedinica svjetlosnog toka jest lumen.

Osvijetljenost plohe E tok je svjetlosti Φ na jediničnu plohu S izražen u luksima.

$$E = \frac{\Phi}{S} \quad (2)$$

Slika 1 prikazuje kako su povezane navedene fizičke veličine.

Slika 1. Ilustracija povezanosti navedenih fotometrijskih veličina
(https://repro.grf.unizg.hr/media/download_gallery/OSNOVE%20%20BOJI%201.dio.pdf)

Sjaj elementa površine savršeno difuznog izvora proporcionalan je kosinusu kuta što ga emitirane zrake čine s okomicom na dani element. Vrijedi:

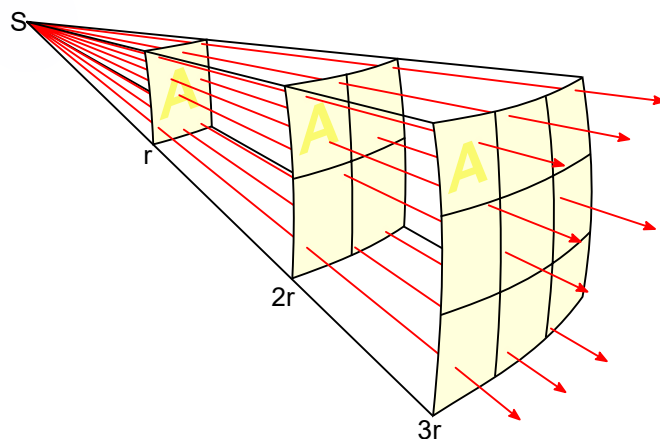
$$E = \frac{I}{r^2} \cos \alpha \quad (3)$$

Ako se uspoređuju jednake osvijetljenosti dviju površina različitim izvorima na različitim udaljenostima r_1 i r_2 tada vrijedi:

$$E_1 = E_2 \rightarrow \frac{I_1}{r_1^2} = \frac{I_2}{r_2^2} \quad (4)$$

Jačine dvaju svjetlosnih izvora odnose se kao kvadrati njihovih udaljenosti od površine koju jednako osvjetljavaju.

To znači da intenzitet svjetlosti slabi s udaljenošću od izvora svjetlosti. Prema ovoj zakonitosti, intenzitet svjetlosti smanjuje se obrnuto proporcionalno kvadratu udaljenosti od izvora kako prikazuje slika 2.

Slika 2. Ilustracija koja prikazuje princip Lambertovog zakona
(https://en.wikipedia.org/wiki/Inverse-square_law)

Drugim riječima, što je udaljenost veća, intenzitet svjetlosti se smanjuje brže, ne linearno, već proporcionalno kvadratu te udaljenosti.

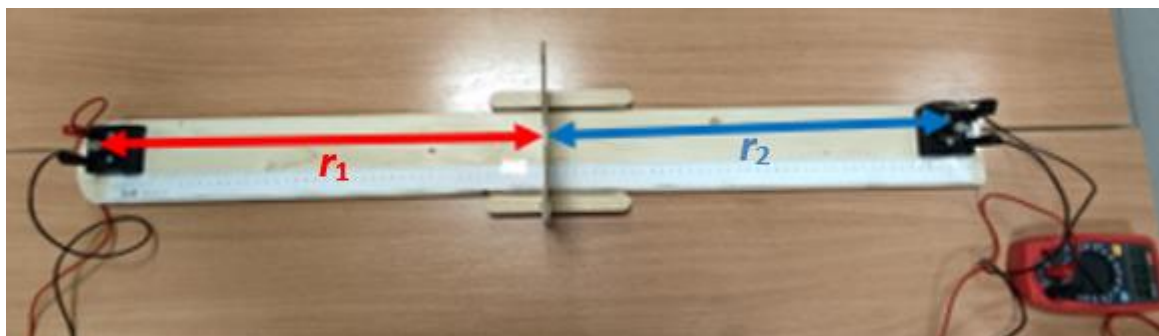
Mjerenje snage zračenja žarulje

Svako električno trošilo npr. žarulja, opisano je snagom izraženom u vatima.

Snaga žarulje proporcionalna je intenzitetu svjetlosti pa vrijedi:

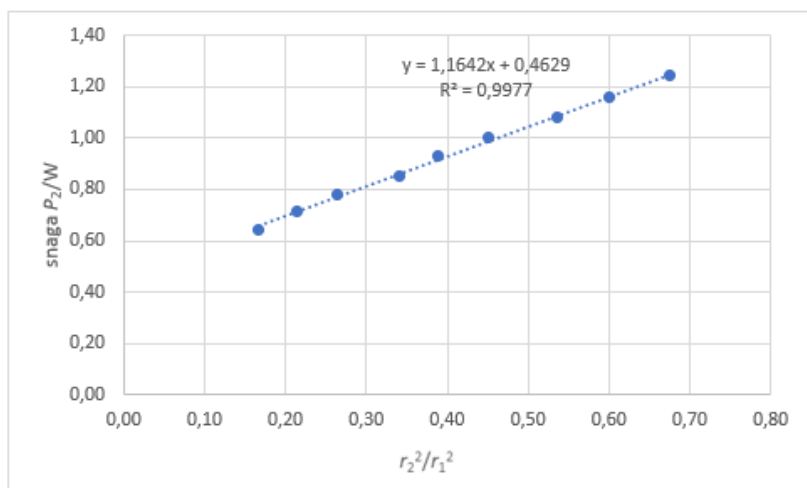
$$\frac{P_2}{P_1} = \frac{r_2^2}{r_1^2} \quad (5)$$

Ovo je fizički izraz pomoću kojeg se uz poznatu snagu jednog izvora fotometra s masnom mrljom može odrediti nepoznata snaga drugog izvora. Pri tome su udaljenosti r_1 i r_2 udaljenosti izvora od masne mrlje.

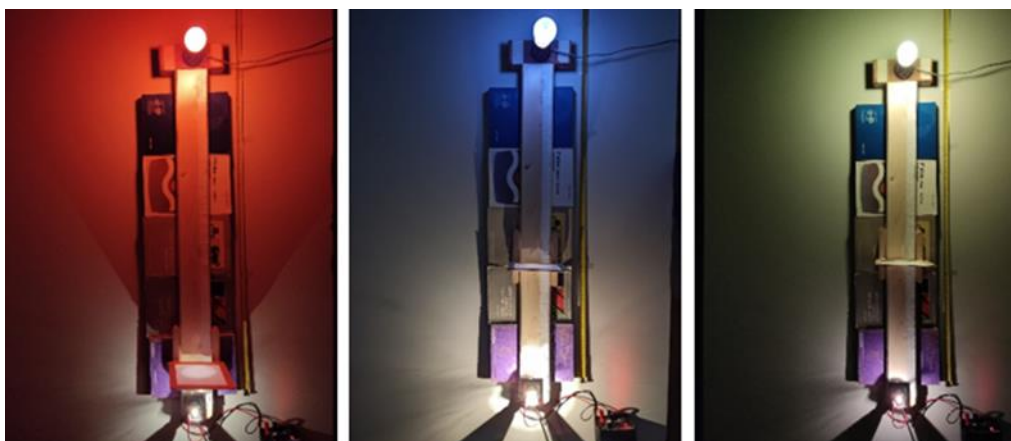
Slika 3. Mjerenje udaljenosti izvora od masne mrlje

Ovo je primjer podataka mjerenja koje je izvršeno fotometrom u školskim uvjetima i pokazuje dobro poklapanje s jednadžbom (5) koja pokazuje proporcionalan odnos snage žarulje i omjera kvadrata udaljenosti žarulja od fotometra.

Slika 4. Grafički prikaz snage žaruljice o kvadratu omjera udaljenosti žaruljica fotometra

Ljudsko oko nije jednako osjetljivo na sve valne duljine svjetlosti pa možete fotometrom pokušati određivati snagu izvora različitih boja i vidjeti jesu li rezultati u skladu s tom činjenicom.

Slika 5. Eksperimentalni postav fotometra s masnom mrljom za svjetlost crvene, plave i zelene boje

Fotometar se može prilagoditi za određivanje snage zračenja Sunca i pomoću dobivenih podataka odrediti solarnu konstantu. Ako vas zanima više o ovoj metodi mjerenja, potražite upute i dodatne informacije na:

<https://eskola.zvezdarnica.hr/vjezbe-mini-projekti/astrofizika/astrofizicke-metode-i-instrumenti/>